

PATOKANKAAN ALUEEN LINNUSTOSELVITYS 2017

Pirkka Aalto

Johdanto ja selvitysalueen yleiskuvaus

Tämä linnustoselvitys on tehty Kemijärven kaupungin tilauksesta Patokankaan (Patovaaran) alueelle suunniteltua biojalostamoja koskevaa ympäristövaikutusten arviointia varten (YVA). Inventoitu alue eli suunniteltu tehdasalue sijaitsi Kemijärven keskusta-alueen koillispuolella. Alue rajautui itäpuolelta Pahkakummuntiehen ja lännessä Kemijärveen. Pohjoinen raja kulki Hiidenkummun pohjoispuolelta Alakankaalle seurailleen hakkuualueen pohjoisreunaa. Etelässä alue sijoittui Stora Enson entisten tehdasrakennusten pohjoispuolelle niin, että Stora Enson kaatopaikka-alue ja uusi terminaali-alue inventoitiin kokonaan.

Alueen rajaus oli pitkälti sama kuin Pia Kankaan luontoselvityksessä 2016 (Kangas 2016: Lisäluontoselvitys Patovaaran alueelle YVA:a varten). Pääosa inventoidusta alueesta oli jo valmiiksi käsiteltyä, eli edellä mainitun kaatopaikka-alueen ja suuren terminaali-alueen lisäksi alueella sijaitsi iso läjitysalue ja alueen metsät oli muutenkin pääosaltaan jo hakattu. Luonnontilaista metsää löytyi etupäässä rannasta ja Hiidenjängän ympäristöstä. Näin ollen alueen linnusto oli niukkaa ja lajisto valtaosaltaan sellaista, jota alueelle suunniteltu biojalostamo tuskin haittaisi. Alueella ei oltu tehty aikaisemmin varsinaista linnustoselvitystä, mutta alueen linnustoa oli havainnoitu Patovaaran alueen luontoselvitysten yhteydessä (Kangas 2015 ja 2016).

Aineisto ja menetelmät

Vuoden 2017 lintulaskenta toteutettiin kartoituslaskentana 2.7. klo 03:30-09:30, jolloin tutkimusalue inventoitiin kävellen ja kaikki havaitut lintuyksilöt merkittiin karttapohjalle. Laskenta olisi ollut hyvä toteuttaa jo kesäkuun puolella, mutta myös heinäkuun alun laskennassa sai varsin hyvän ja kattavan kuvan tuon pääosin karun ja käsitellyn alueen pesimälinnustosta, vaikka osa poikueista olikin jo lentokykyisiä. Laskentaolosuhteet olivat hyvät, eli sää ei haitannut laskennan toteuttamista. Lintukartoituksen teki FM, biologi Pirkka Aalto, jolla on lintulaskentakokemusta kesäaikaisista piste-, kartoitus- ja/tai linjalaskennoista ainakin 15 kesältä Pohjois-Pohjanmaalta, Lapista ja Pohjois-Norjasta.

Tulokset

Havaitut lajit

Lajin perässä on sen valtakunnallinen uhanalaisuuskriteeri: elinvoimainen (LC), silmälläpidettävä (NT) tai vaarantunut (VU) (Tiainen ym. 2015).

Tavi (*Anas crecca*) (LC)

- yksi lintu penkkatien länsipuolella ojan varressa.

Metso (*Tetrao urogallus*) (LC)

- poikue niemessä läjitysalueen luoteispuolella ja yksinäinen metso Hiidenjängän pohjoispäässä.

Kuikka (*Gavia arctica*) (LC)

- neljän aikuisen linnun parvi järvellä.

Hiirihaukka (*Buteo buteo*) (VU)

- pudonnut pesä Hiidenlammen pohjoispuolella. Paikalla varoittelevat emot sekä yksi elossa oleva hyväkuntoinen poikanen pesäpuun juurella. Poikanen rengastettiin.

Tuulihaukka (*Falco tinnunculus*) (LC)

- kiertelevän oloinen lintu vanhan kaatopaikan pohjoispuolella.

Kurki (*Grus grus*) (LC)

- kaksi lintua hetken aikaa Hiidenniemen tyvellä olevalla pikkusuolla.

Rantasipi (*Actitis hypoleucos*) (LC)

- varoittelevat linnut kahdessa paikassa – toinen rannassa ja toinen Hiidenjängän eteläpäässä.

Liro (*Tringa glareola*) (NT)

- soidintava lintu Hiidenjängän eteläpäässä.

Taivaanvuohi (*Gallinago gallinago*) (VU)

- soidintava lintu Hiidenjängällä.

Sepelkyyhky (*Columba palumbus*) (LC)

- kolme yksittäistä lintua.

Törmäpääsky (*Riparia riparia*) (VU)

- kaksi lentävää terminaali-alueella. Törmäpääskyjä pesii alueen eteläpuolella Jätevesijärven ympäristössä.

Haarapääsky (*Hirundo rustica*) (NT)

- yksi kiertelevä terminaali-alueen yllä.

Metsäkirvinen (*Anthus trivialis*) (LC)

- varoittavia ja/tai laulavia lintuja neljässä paikassa sekä yksi poikue.

Västaräkki (*Motacilla alba*) (LC)

- yksi lintu aivan alueen kaakkoisreunassa ja toinen aivan pohjoisreunassa.

Tilhi (*Bombycilla garrulus*) (LC)

- lentopoikue aivan alueen pohjoisreunalla sekä yksittäinen kiertelevä lintu.

Leppälintu (*Phoenicurus phoenicurus*) (LC)

- varoittava lintu kankaalla lähellä Pahkakummuntietä.

Pensastasku (*Saxicola rubetra*) (LC)

- kaksi yksittäistä lintua, varoittava emo sekä yksi lentopoikue.

Kivitasku (*Oenanthe oenanthe*) (NT)

- kolme yksittäistä lintua ja kaksi lentopoikuetta, joista toinen läjitysalueella.

Räkättirastas (*Turdus pilaris*) (LC)

- kuusi yksittäistä lintua sekä yksi viiden linnun parvi - todennäköisesti kierteleviä lintuja - sekä yksi varoittava.

Laulurastas (*Turdus philomelos*) (LC)

- yksi lintu Hiidenjängän reunalla.

Punakylkirastas (*Turdus iliacus*) (LC)

- kaksi pariskunta ja yksi varoitteluva lintu.

Pajulintu (*Phylloscopus trochilus*) (LC)

- 17 reviiriksi tulkittavaa havaintoa.

Harmaasieppo (*Muscicapa striata*) (LC)

- yksi reviiri.

Talitiainen (*Parus major*) (LC)

- kaksi lentopoikuetta.

Hömötiainen (*Poecile montanus*) (VU)

- lentopoikue ja yksinäinen lintu aivan alueen pohjoisosassa ja yksi lintu läjitysalueen rannassa.

Harakka (*Pica pica*) (LC)

- yksi yksittäinen lintu.

Varis (*Corvus corone cornix*) (LC)

- yksi yksittäinen lintu.

Peippo (*Fringilla coelebs*) (LC)

- kahdeksan reviiriä.

Järripeippo (*Fringilla montifringilla*) (LC)

- neljä reviiriä.

Viherveppo (*Carduelis chloris*) (VU)

- kiertelevät linnut kolmessa paikassa.

Vihervarpunen (*Carduelis spinus*) (LC)

- kiertelevät linnut kolmessa paikassa.

Urpiainen (*Carduelis flammea*) (LC)

- kolmen linnun parvi Hiidenlammella.

Pikkukäpylintu (*Loxia curvirostra*) (LC)

- kiertelevien lintujen ääntä alueen pohjoisreunalla.

Keltasirkku (*Emberiza citrinella*) (LC)

- poikue terminaalialueen reunassa sekä neljä muuta reviiriä.

Pohjansirkku (*Emberiza rustica*) (NT)

- pikkusoiden reunoilla neljässä paikassa.

Pajusirkku (*Emberiza schoeniclus*) (VU)

- kolme reviiriä.

Muut erillishavainnot

Laskennassa alueella havaittiin myös jänis ja kaksi poroa.

Vertailu alueella aiemmin tehtyihin selvityksiin

Luontoselvitys Patovaaran ja Sipovaaran alueelle yleiskaavaa varten (Kangas 2015) sekä Patovaaran alueelta seuraavana vuonna tehty lisäselvitys mainitsevat hiirihaukan pesineen Hiidenlammen reunamilla vuosina 2015 ja 2016 - eli samalla alueella, jossa pesä oli myös tänä vuonna. Kesän 2016 luontokartoituksessa havaittiin kaksi koppeloa, jotka molemmat olivat varsin lähellä tämänvuotisia havaintopaikkoja. Vuoden 2016 luontoinventoinneissa havaittiin alueella myös riekko ja hiiripöllö, joita ei tämän kesän laskennassa havaittu.

Alueen ja/tai sen osa-alueiden linnuston arvottaminen

Tutkimusalue on suurimmalta osaltaan jo valmiiksi voimakkaasti käsiteltyä aluetta. Rannassa olevissa niemissä ja niiden rannoilla linnusto oli hieman monipuolisempaa, ja esim. laskennassa löytynyt metsopoikue löytyi Hiidenkummusta. Myös Hiidenjängän ja Hiidenlammen alue oli ympäristöönsä huomattavasti parempi kohde. Merkittävin havainto sillä alueella oli paikalla jo useana

vuonna pesinyt hiirihaukkapari, vaikkakin lintujen pesä oli kesän aikana päässyt romahtamaan alas puusta.

Suojeluarvot

Inventoinneissa havaittiin neljä valtakunnallisesti silmälläpidettävää lintulajia; liro, haarapääsky, kivitasku ja pohjansirkku. Näistä kivitasku ja pohjansirkku on merkitty alueellisesti uhanalaiseksi. Ainoa liroreviiri oli Hiidenjängän eteläpäässä ja haarapääsky oli kiertelevä lintu, jonka pesä oli todennäköisesti jossakin alueen eteläpuolella sijaitsevassa tehdasrakennuksessa. Kivitaskulle tällainen raivattu ja myllerretty alue vaikutti olevan mieluisin pesimäpaikka - mm. kaksi lentopoikuetta nähtiin. Pohjansirkkuja havaittiin neljässä paikassa.

Vaarantuneita lajeja havaittiin kuusi eli hiirihaukka, taivaanvuohi, törmäpääsky, hömötiainen, viherpeippo ja pajusirkku. Hiidenjängän hiirihaukan pesä oli pudonnut, mutta yksi poikanen oli selvinnyt hengissä ja emot ruokkivat sitä maahan. Myös ainoa taivaanvuohi soidinsi Hiidenjängällä. Ainoat havaitut törmäpääskyt olivat kierteleviä lintuja. Tutkimusalueella ei näkynyt merkkejä pesinnästä, mutta Stora Enson Jätevesijärven ympäristössä olevissa maakasoissa on viime vuosina pesinyt vaihtelevia määriä törmäpääskyjä ja enimmillään Jätevesijärven ympäristöstä on laskettu 30.7.2015 130 törmäpääskyä. Etenkin Hiidenkummun ympäristössä oli hömötiaiselle sopivaa ympäristöä. Havaitut viherpeipot olivat kierteleviä lintuja.

EU:n lintudirektiivin liitteen I lajeista alueella havaittiin kuikka, kurki, liro ja metso. Näistä vain lirolla ja metsolla oli reviirit alueella. Suomen kansainvälisiin vastuulajeihin kuuluivat tavi, metso, rantasipi, liro ja leppälintu, joita kaikkia asusti alueella. Erityisesti suojeltavia lintulajeja ei alueella havaittu.

Johtopäätökset ja suositukset

Patokankaan tutkimusalue on isolta osaltaan jo valmiiksi raivattua ja rakennettua aluetta, jonka linnustoarvot ovat vähäiset. Ainoastaan rannassa olevissa niemissä, varsinkin tutkimusalueen luoteisnurkassa sijaitseissa Hiidenniemessä ja Hiidenkummussa sekä Hiidenjängän ja Hiidenlammen alueella linnusto oli jonkin verran monipuolisempaa. Kemijärven rannan vesilinnusto oli hyvin vähäistä, mikä oli aivan odotettavaa, sillä alueen vesi- ja rantalinnusto on keskittynyt

voimakkaasti välittömästi tutkimusalueen eteläpuolella sijaitsevalle Stora Enson entisen sellutehtaan Jätevesijärvelle.

Jätevesijärvi onkin luokiteltu Lapissa maakunnallisesti arvokkaaksi lintualueeksi (MAALI –hanke). Alueella pesii sen kokoon nähden poikkeuksellisen suuri määrä vesilintuja sekä jonkin verran kahlaajia ja lokkeja. Alueen jokavuotiseen pesimälajistoon kuuluvat haapana, tavi, sinisorsa, jouhisorsa, lapasorsa, tukkasotka ja telkkä. Kesällä 2016 alueella pesi myös punasotka ja vuonna 2013 harmaasorsa. Kahlaajista pesimäaikaiseen lajistoon kuuluvat ainakin töyhtöhyppä, tylli, pikkutylli, liro, valkoviklo, rantasipi ja taivaanvuohi. Myös lapinsirri kuuluneen edelleen pesimälajistoon, vuonna 2007 paikalla pesi meriharakka ja vuonna 2016 paikalla viihtyi pitkään punajalkaviklopari. Alueella havaittiin 1980-luvulta aina vuoteen 2011 asti säännöllisesti rantakurveja. Lajin viimeisin varmistettu pesintä on vuodelta 2005, mutta elpyneen tehdastoiminnan ansioista puunkuorikasoilla viihtyvä kahlaajaharvinaisuus saattaa hyvinkin vielä palata alueen pesimälajistoon. Lokeista altaalla pesivät harmaa-, nauru- ja pikkulokki, joskin altaan suuri monisatapäinen naurulokkiyhdyshunka on pienentynyt viime vuosina vain muutamiksi pesiviksi pareiksi pesimäpaikkoina toimineiden turvelauttojen ollessa nykyään alkukesällä vielä veden alla. Alue on monien vesilintujen tärkeä sulkimispaikka, ja enimmillään loppukesäiset vesilintumäärät voivat nousta jopa tuhanteen yksilöön. Kerrallaan altaalta laskettuja vesilintujen lajikohtaisia maksimimääriä ovat mm. 280 haapanaa, 350 tavia, 360 sinisorsaa, 20 jouhisorsaa, 10 lapasorsaa, 210 tukkasotkaa ja 215 telkkää. Altaalla oleskelee muuttoaikoina myös monia läpimuuttavia vesilintuja ja monet arktiset kahlaajat ruokailevat sen rantalietteilä muuttomatkoillaan.

Jätevesijärvi sijaitsee keskellä suljettua tehdasaluetta, eikä teollinen toiminta altaan ympäristössä ole häirinnyt linnustoa vaan pikemminkin päinvastoin - tehdasalueen sisällä oleva allas on osoittautunut lintujen kannalta rauhalliseksi ja turvalliseksi pesimäpaikaksi. Näin ollen rakentamisen tai teollisen toiminnan laajeneminen altaan pohjoispuolelle Patokankaan alueelle ei todennäköisesti häiritsisi lainkaan Jätevesijärven linnustoa. Yleensäkin Patokankaan alueella tai sen lähiympäristössä ei näyttäisi olevan sellaisia linnustoarvoja, jotka estäisivät biojalostamon rakentamisen suunnitellulle aluelle.

Kirjallisuus

Pia Kangas 26.7.2015: Luontoselvitys Patovaaran ja Sipovaaran alueelle yleiskaavaa varten.

Pia Kangas 22.10.2016: Lisäluontoselvitys Patovaaran alueelle YVA:a varten.

Juha Tiainen, Markku Mikkola-Roos, Antti Below, Aili Jukarainen, Alekski Lehtikoinen, Teemu Lehtiniemi, Jorma Pessa, Ari Rajasärkkä, Jukka Rintala, Päivi Sirkiä ja Jari Valkama 2015: Suomen lintujen uhanalaisuus 2015.